

Econder |

International Academic Journal

[Econder], 2021, 5 (1): 33/48

Türkiye’de Start-up Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme¹
&

An Investigation on Startup Ecosystem in Turkey

Erol TEKİN

Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü

Assoc.Prof.Dr., Kastamonu University, Faculty of Economics and
Administrative Sciences, Department of International Trade and Logistics

etekin@kastamonu.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1166-7671

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 26.12.2020

Kabul Tarihi / Accepted : 19.02.2021

Yayın Tarihi / Published : 30.06.2021

Yayın Sezonu : Haziran

Pub Date Season : June

Cilt / Volume: 5 Sayı – Issue: 1 Sayfa / Pages: 33-48

Atıf/Cite as: Tekin, E . (2021). Türkiye’de Start-up Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme . Econder International Academic Journal , 5 (1) , 33-48 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/econder/issue/63254/847279>.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Hayrettin KESGİNGÖZ- KSU University, Kahramanmaraş, 46000, Turkey. All rights reserved.

¹Bu makale 22-24 Temmuz tarihleri arasında gerçekleştirilen 2. Uluslararası İktisat, İşletme ve Sosyal Bilimler Kongresi’nde yazar tarafından sunulan ve özet metni yayınlanan bildirden üretilmiştir.

Türkiye’de Start-up Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme

Öz

Türkiye’de yeni bir kavram olan start-up kavramının henüz Türkçe tam bir karşılığı yoktur. Bu çalışmanın amacı start-up kavramını daha iyi anlamak ve Türkiye’deki start-up ekosisteminin mevcut durumunu ortaya koymaktır. Bu amaçla Startups-watch ve TC Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi’nin hazırladığı raporlar incelenerek Türkiye’deki start-up ekosisteminin durumu ele alınmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye’de son yıllarda Teknoloji Geliştirme Bölgeleri’nin (TGB) sayısının arttığı bulunmuştur. Söz konusu TGB’lerin ülkenin tüm bölgelerine yayılmış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hızlandırıcı, kuluçka merkezi ve ortak çalışma alanlarının sayısı da hızla artmaya devam etmektedir. Çıkış yapan start-up sayısı ve değeri her geçen yıl artmakta iken melek yatırımcı seviyesinin ise yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Start-up, Ekosistem, Start-up Ekosistemi, Girişimcilik, Türkiye

An Investigation on Startup Ecosystem in Turkey

Abstract

Start-up is a new concept in Turkey and does not yet have an exact equivalent in Turkish. The aim of this study is to better understand the concept of start-up and discuss the current situation of the start-up ecosystem in Turkey. For this purpose, the reports are prepared by Startups-watch and Presidency of the Republic of Turkey Investment Office has examined and the start-up ecosystem’s situation is discussed in Turkey. As a result of this study, in recent years the number of Technology Development Zones (TDZ) has been found to increase in Turkey. It has been found that the mentioned TDZs are spread to all regions of the country. In addition, the number of accelerators, incubation centers and co-working areas continues to increase rapidly. While the number and value of start-ups are increasing every year, it has been observed that the angel investors level is not at a sufficient level.

Keywords: Start-up, Ecosystem, Start-up Ecosystem, Entrepreneurship, Turkey

Giriş

Bugünün dünyasında yeni işler kurmak ve teknoloji odaklı işlere yönelen girişimcilik faaliyetleri gerçekleştirmek ülkelerin ekonomik kalkınmasının en temel unsurlarından bir tanesidir. Özellikle yaşanan bilgi ve teknoloji çağının hızı yanına bilinmeyen ya da öngörülemeyen Covi-19 gibi yeni zorlukların ortaya çıkmasıyla girişimcilik ekosistemi de değişmeye ve daha önemli hale gelmeye başlamıştır. Dünya Ekonomik Forumu’na (2009) göre, işletmelerin varlığını sürdürdüğü ekosistemi doğru bir şekilde anlamlandırmak ve analiz edebilmek önemlidir. Çünkü ekosistemin bileşenlerini bilmek, ekosistem içerisindeki davranışları anlamak ve ekosistem içerisindeki etkileşimi çözümlenebilmek daha iyi uygulamaların ortaya çıkmasına yol göstermektedir. Ayrıca ekosistemin doğru bir şekilde incelenmesiyle girişimciliği teşvik etmek için orta ve uzun vadede alternatif planların yapılması ve böylelikle ülkelerin gelecekteki gelişimine yön vermek için nitelik ve güçlendirmelerin gerçekleştirilmesi sağlanabilecektir (Hernandez ve Gonzalez, 2016).

2019 yılı itibarıyla Türkiye yaklaşık 83 milyon nüfusa sahip iken bunun yarısı 32.4 yaşın altındadır. Yani nüfusun büyük çoğunluğu genç bireylerden oluşmaktadır (TÜİK, 2020). Bu genç nüfusa ayrıca dijital konusunda oldukça yakından ilgili ve

aktiftir. Öyle ki, Türkiye sosyal mecralarda toplam uygulama indirme sayısına göre mobil uygulamalar için en büyük 7. pazar durumundadır. Ayrıca Türkiye 2003-2019 yılları arasında yıllık ortalama % 5.5 büyüme oranıyla dünyanın en büyük 19. ekonomisi konumundadır (IMF, 2020). Ülkemiz genç bir nüfusa sahip olmasının yanında Güney Doğu Avrupa ve Orta Doğunun parlayan yıldızı olarak çekici bir merkez konumundadır. 2010 yılına kadar Türkiye’de start-up ekosistemi hakkında konuşulacak çok fazla bir şey yok iken o günden bu tarafa Türkiye’de start-up ekosisteminin boyutu ve önemi hızla artmaya başlamıştır (Startup.watch ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, 2020).

2010’lu yılların başlangıcında melek yatırımcıların ve girişim sermayesi fonlarının büyümesi sonucunda start-up ekosistemi 100 milyon dolara ulaşmıştır. 2010’ların ikinci yarısında ise başlangıç yatırımları önemli bir çıkış elde ederek ikinci fonlar kullanılmaya başlamıştır. Ayrıca bu dönemde çıkış (exit) süresi 2010 öncesi yıllara göre önemli ölçüde kısalmıştır. Türk start-up ekosistemi 2020’lere gelindiğinde, daha deneyimli ekosistem katılımcılarının varlığı sayesinde potansiyeline hızla ulaşacaktır. Ayrıca Türkiye insan sermayesi ve araştırmalarıyla 2019 Küresel İnovasyon Endeksi’nde 34 üst-orta gelirli ekonomi arasında 7. sırada yer almakta ve yaratıcı çıktılar en güçlü yön olarak göze çarpmaktadır. Bu durum Türkiye’nin start-up ekosisteminin gelişimi için önem arz etmektedir (Dutta, Larvin ve Wunsch-Vincent, 2019). Bu kapsamda çalışmanın amacı ve Türkiye’deki girişimci start-up ekosisteminin mevcut durumunu ortaya koymaktır.

Çalışmanın amacı kapsamında öncelikle kavramsal çerçeve çizilecektir. Ardından yazın taraması gerçekleştirilerek yapılan çalışmalar hakkında bilgiler sunulacaktır. Sonrasında araştırmanın yöntemine değinilecek ve Startup.watch ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi’nin birlikte hazırlamış olduğu start-up ekosistemi raporu incelenerek Türkiye’deki ekosistemin sayısal verilerine ilişkin bulgular ortaya konulacaktır. Son olarak sonuç ve öneriler ile çalışma sonlandırılacaktır.

1. Kavramsal Çerçeve

Start-up kavramı Amerika menşeli başlayarak tüm dünyada önem kazanmaya başlayan ve Türkiye’nin daha sonradan öneminin farkına varmaya başladığı bir iş modelini ifade etmektedir. Blank ve Dorf’a (2012) göre, start-up şirketi ölçeklenebilir, tekrarlanabilir, karlı bir iş modeli arayan geçici bir organizasyonu ifade etmektedir. Bu geçici organizasyonun girişimcilik süreci diğer girişimcilik faaliyetlerinden belli aşamalarda ayrılmaktadır. Bu kapsamda Tablo 1 start-up girişimcilik sürecini göstermektedir.

Tablo 1. Start-up Girişimcilik Sürecindeki Aşamalar

Aşama	Açıklama
1. Aşama: Tanımlama	Fikrin geliştirilmesi aşamasıdır. Bu aşamada, büyük miktarlarda paraya ihtiyaç duyulmadığı için finansman büyük bir engel değildir. Finansman genellikle kurucuların kendileri veya arkadaşları ve akrabaları tarafından sağlanır. Ancak, bu aşamada finansman sağlayan bazı melek yatırımcılar olabilir.
2. Aşama: Doğrulama	Asgari uygunlukta ürün ve ekip kurma aşamasıdır. Bu noktada, finansmana ihtiyaç duyulduğunda, start-up konusunda uzmanlaşmış fonlardan ve yatırımcılardan sağlanabilir.
3. Aşama: Etkinlik	İşin başlangıcı ve satış kanallarının tanımlandığı aşamadır. Proje ya da fikir güçlenmeye başlamıştır.. Bu aşamada dış finansman önemlidir,
4. Aşama: Büyüme	Genişlemenin başladığı aşamadır. Büyüme gerçekleştirmek için diğer şirketlerle ittifaklar daha önemli hale geldiğinden, dış finansman desteği burada çok önemlidir. Ayrıca, risk sermayesi burada çok önemli bir rol üstlenmektedir.

Kaynak: (Hernandez ve Gonzalez, 2016: 121)

Tablo 1’e göre dört aşamalı bir süreç izleyen start-up kavramına ilişkin genel kanaat teknoloji kökenli şirketleri işaret etmektedir. Fakat start-up denildiğinde sadece teknoloji odağının akla gelmesi günümüzde teknolojinin hayatımızda sahip olduğu yer ile ilgilidir. Kısacası start-up projelerinin genellikle teknoloji ve yazılım odaklı olması teknolojinin hayatımızdaki yeri ile alakalı bir durum olarak söylenebilir. Aslında uygulamaya bakıldığında finans, pazarlama, tasarım, mimarlık gibi değişik alanlarda da start-upların ortaya çıktığı görülebilir (URL-1). Bu kapsamda Türkiye ve dünyada başarılı bazı start-up örnekleri Tablo 2’de görülebilir.

Tablo 2. Türkiye ve Dünyada Başarılı Start-up Örnekleri

Başarılı Örnekler	
Insider	Xiaomi
Paraşüt	Airbnb
Onedio	Palantir
Iyzico	Snapchat
Sinema	Didi Chuxing
Connected2me	Flipcart
Scorp	SpaceX
FitWell	Pinterest
Segmentify	Dropbox
Kolay İK	

Kaynak: (URL-1)

Start-up'lar her zaman başarı ile sonlanan proje ve fikirlerden oluşmamaktadır. Çeşitli nedenlerle başarısızlık ile sonuçlanan bazı start-up'lar da mevcuttur. Başarısız bazı start-up örneklerini ise Tablo 3'te görmek mümkündür.

Tablo 3. Türkiye'de Başarısız Start-up Örnekleri

Başarısız Örnekler	
Tazedirekt.com	Bargao.com
Pabbuc.com	Bazlia.com
Vipdukkam.com	Beyazkutu.com
Futbolburada.com	Butigo.com
Memurfonu.com	Doktormortgage.com
Sinemaseans.com	Goboti.com

Kaynak: (URL-1)

Tablo 2 ve Tablo 3 incelendiğinde Türkiye'de de dünyada olduğu gibi başarılı start-up örneklerine rastlamak mümkündür. Fakat başarısızlık örneklerine de fazlaca rastlanmaktadır. Dünya üzerinde start-up ekosistemini canlı tutan ve başarılı start-up'lar ortaya çıkaran 10 start-up ekosistemden bahsedilebilir. İstanbul ise bu ekosistemler içerisinde gelişmekte olan bir ekosistem olarak 16. Sırada yer almaktadır (Startup Genome, 2020). Bu ekosistemlerden ilk 10 sıradakiler Tablo 4'te özetlenmektedir.

Tablo 4. Dünyada Başarılı Start-up Ekosistemleri

Ekosistem Adı
1- Silikon Vadisi (San Francisco)
2 & 3- New York & Londra
4- Pekin
5- Boston
6 / 7- Tel Aviv / Kudüs & Los Angeles
8- Şangay
9- Seattle
10- Stockholm
16- İstanbul*

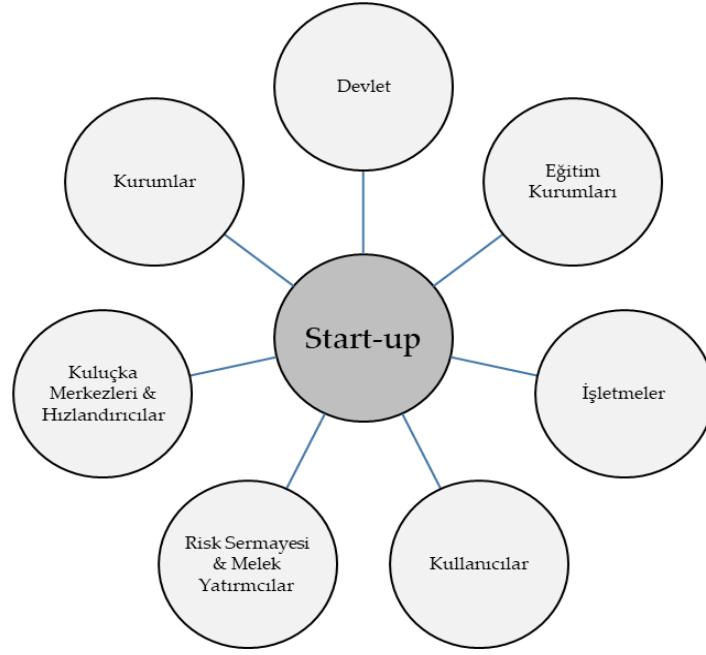
*Gelişmekte olan ülkeler içerisindeki sırasıdır.

Kaynak: (Startup Genome, 2020)

Ekosistem olarak İstanbul’un 16. sırada yer almasının yanında son zamanlarda çıkış yaparak yüksek miktarlarla satılan start-uplar da söz konusudur. Başarılı ve başarısız örneklere bakıldığında girişimcilik ekosistem içerisinde başarıyı etkileyen önemli bazı unsurlar bulunmaktadır. Ekosistem için sorun oluşturan durumlar Feld (2012: 124-125) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir.

- Aile ya da yakın çevre
- Sermaye kısıtı ya da yetersizliği
- Devlete ya da kamuya aşırı bağlılık
- Kısa vadeli bakış açısı
- Ön yargı
- Riskten kaçınma kültürü
- Geçmiş başarısızlıklar nedeniyle insanlardan kaçma

Literatür incelendiğinde start-up’lar esas olarak girişimci topluluklarından oluşan bir ekosistem tarafından desteklenmektedir: Bunlar mentorlar, kuluçka merkezleri, hızlandırıcılar, hizmet sağlayıcılar, melek yatırımcılar, risk sermayesi yatırımcıları, üniversiteler, devlet kurumları ve diğer ekosistemlerle olan bağlantılar şeklinde sıralanabilir (Hernandez ve Gonzalez, 2016). Lauzikas vd. (2015) start-up ekosistemi içerisinde yer alan tüm boyutları Şekil 1’deki gibi ifade etmişlerdir.

Şekil 1. Start-up Ekosisteminin Boyutları

Kaynak: (Lauzikas vd. 2015)

2. Literatür Taraması

Yerli ve yabancı alan yazın incelendiğinde yabancı yazında start-up'lar üzerine yapılan çalışmaların yerli çalışmalara oranla fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte yerli yazında daha çok teorik bağlam ele alınırken yabancı yazında mevcut durum tespiti ve uluslararasılaşma boyutlarında da çalışmaların varlığında rastlamak mümkündür. Lauzikas vd. (2015) gerçekleştirdiği çalışmada sürdürülebilir start-up ekosistemlerinin start-up girişimcilerinin gelişimine ve dinamiklerine katkıları değerlendirmişlerdir. Start-up ekosisteminin start-up işletmelerin gelişimine nasıl bir etkisinin olduğu sorusundan hareketle Litvanya'da gerçekleştirilen çalışma sonucunda start-up ekosisteminin start-up firmalarını nasıl etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada ortaya çıkan sonuçların Gürcistan, Moldova, Bulgaristan ve Romanya'daki start-up'lara yol göstereceği ifade edilmektedir.

Fraiberg (2017) ise çalışmasında İsrail'deki start-up ekosistemini incelemiştir. Çalışmada uluslar ötesi faaliyet gerçekleştiren start-up uygulamalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda hızlandırıcılar, ortak çalışma alanları ve sosyal medya gibi aktörlerinin önemini ortaya konulmuştur.

Salamzadeh ve Kesim (2017) İran'daki start-up'lar üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada İranda'ki start-up ekosisteminin kapsamlı bir görünümünü ele almışlardır. Araştırma sonucunda girişimler iki seviyede, yani makro seviye ve mikro seviyelerde sınıflandırılmıştır. Ayrıca, çalışma özellikle son birkaç yılda yıkıcı bir şekilde değişen İran'ın start-up ekosistemine katkı sunmaktadır.

Singh, Chauhan ve Dhir (2020) ise Hindistan’ın start-up ekosistemini incelemişlerdir. Bu amaçla Hindistan’ın start-up ekosistemini analiz etmek için Twitter’deki start-up’lar ile ilgili tweet’leri analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda Hindistan’daki start-up ekosisteminin dijital teknolojiye yöneldiğini bulmuşlardır. Ayrıca Hindistan’daki start-up ekosisteminin daha çok olumlu değerlendirildiğini ifade etmişlerdir. Son olarak çalışmada Ayrıca çalışmada Hindistan start-up ekosisteminin geleceği “Digital India” olarak isimlendirilmiştir.

Alan yazın incelendiğinde çok az sayıda çalışmada Türkiye’deki start-up ekosisteminin ele alındığı görülebilir. Bu sınırlı sayıdaki çalışmalara bakıldığında Kalfaoğlu ve Bedük (2018) Türkiye’deki start-up ekosistemin detaylı bir şekilde ele alarak Konya ilinde faaliyet gösteren “OSR Robotics” firmasını incelemişlerdir. Yazıcı (2019) ise çalışmasında Türkiye’de melek yatırımcılık ve start-up’lar üzerinde teorik bir çalışma gerçekleştirmiştir.

Start-up ekosisteminin çok boyutlu yapısı kavramın tek bir açıdan incelenmekten ziyade farklı açılardan incelenmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle Türkiye’deki start-up’lara ilişkin alan yazınında çok farklı ve üzerinde durulması gereken kavramlar göze çarpmaktadır. Bunlar kuluçka merkezleri, hızlandırıcılar, teknoparklar, ortak çalışma alanları, melek yatırımcılar şeklinde ifade edilebilir. Bu nedenle çalışmada Türkiye’deki girişimcilik ekosistemi başta olmak üzere alan yazında bahsi geçen birçok açıdan mevcut durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Durum analizi yapılarak keşifsel daha geniş kapsamlı araştırmalar yapılması ve daha derinlemesine incelemelerin gerçekleşmesinin önü açılarak gelecekte yapılması planlanan araştırmalara da katkı sunulması düşünülmektedir. Ayrıca ortaya çıkacak sonuçlar başta Türki Cumhuriyetleri Balkan coğrafyası olmak üzere bölgede yer alan diğer ülkelere de yol gösterici olabilecektir.

3. Yöntem

Çalışmada ikincil verilerden yararlanılmış olup, start-up ekosisteminin geçmişini ve mevcut durumunu ele alan veriler Startups.watch ve TC Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi tarafından hazırlanan rapordan elde edilmiştir. Bu raporlar çerçevesinde Türkiye’de kuluçka merkezlerinin, hızlandırma programlarının, melek yatırımcıların, ortak çalışma alanlarının durumu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda aşağıda araştırma kapsamında incelenecek değişkenlere ilişkin tanıtıcı bilgiler sunulmuştur.

İnkübasyon merkezleri olarak da adlandırılan kuluçka merkezleri; ofisle birlikte temel ihtiyaç olarak adlandırılan unsurların sağlandığı, avukatlık ve mali müşavirlik gibi profesyonellik gerektiren işlerin uygun koşullar altında sunulduğu ortamın, girişimcilere 6 ila 36 ay arasında sunulduğu yapıları ifade etmektedir. Bu yapılar idari açıdan profesyoneller tarafından yönetilen yapılardır. İşin yönetim kısmı noktasında girişimciler yalnızlardır. Bu tür yapılar esasen hali hazırda ürün halini almamış fakat fikir aşamasında olan ya da prototip olarak ortaya çıkmış bir girişimin hayata geçirildiği ya da büyütüldüğü bir yapıdır. Türkiye’de kuluçka merkezlerine örnek

olarak İTÜ Çekirdek, Atom Kuluçka, Anaç Ön Kuluçka Merkezi verilebilir. Ortadan bir ürün olmadan başvurunun yapılabildiği bu tür kurumlarda mentorluk, ürün geliştirme, iş modeli hazırlama, insan kaynağı ve teknik konularda destek alabilmek mümkündür (URL-1).

Hızlandırıcı programlar; girişimler için temelde önemli bir destek mekanizmasıdır. Buralar bir işletme kurmak için gerekli olan temel yeteneklerin girişimciye kazandırılmasını, sağlanacak mentorluk ile girişimci ile beraber çalışılmasını ve girişimcinin ihtiyaç duyabileceği kaynaklara erişimin sağlanması noktasında gerekli çevrenin ya da ağı kurulmasını hedefleyen bir destek mekanizması olarak adlandırılabilir. Bu programlarda yola çıkmış ve belli bir aşama kaydetmiş girişimler yer almaktadır. Türkiye’de Etohum, BIC101 gibi programlar hızlandırma programlarına örnek verilebilir. Tabi şu noktaya da dikkat çekmek gerekir ki bu aşamaya gelmiş girişimlerin kuluçka aşamasına göre destek bulma ihtimali daha yüksektir (Öğütçü, 2018).

Ortak çalışma alanları ise; dinamik bir yapının oluşmasına olanak sağlamaktadır. Çünkü fikir sahibi bir girişimcinin farklı yöntemler izleyerek başarıya ulaşması günümüzde daha mümkündür. Bu noktada ortak çalışma alanlarında ofisten bağımsız hareket etme imkânı söz konusudur. Buralarda girişimcilerin ihtiyaç duyduğu birçok kalemin mevcut olmasının yanında bir kampüs havasının oluşarak girişimcileri bir araya gelmesi mümkündür (Yalçın, 2017). Ortak çalışma alanlarının girişimciler için birlikte paylaşımlarda bulunacakları verimli bir ortam sunduğu aşikâr iken kuluçka merkezlerinin girişimciler için emekleme dönemi olarak adlandırılan dönemi sorunsuz geçmeleri için bir fırsat sunduğu ifade edilebilir.

Ekosistemin önemli unsurlarından bir tanesi de melek yatırımcı ağlarıdır. Melek yatırımcı olarak adlandırılan kişiler ile risk sermayedarları beş açıdan farklılaşmaktadır. Bunlar (Gökçen, 2017):

- Yatırım Miktarı
- Profesyonellik
- Yatırımın Kaynağı
- Yönetim Şekli
- Manevi Beklenti şeklinde ifade edilmektedir.

Yatırımcılar ve melek yatırımcı ağlarının gelecek vadeden girişimlerin ivme kazanmasını sağlayan unsurlardır. Bu unsur ayrıca girişimci fikirlere yatırım yaparak onların güçlenmesi noktasında katkı sunmaktadır.

Çalışma kapsamında yukarıda açıklamaları yapılan kavramlar başta olmak üzere start-up ekosisteminin tüm boyutları Türkiye özelinde Tablo ve Şekiller yarımıyla ele alınmaya çalışılmıştır.

4. Bulgular

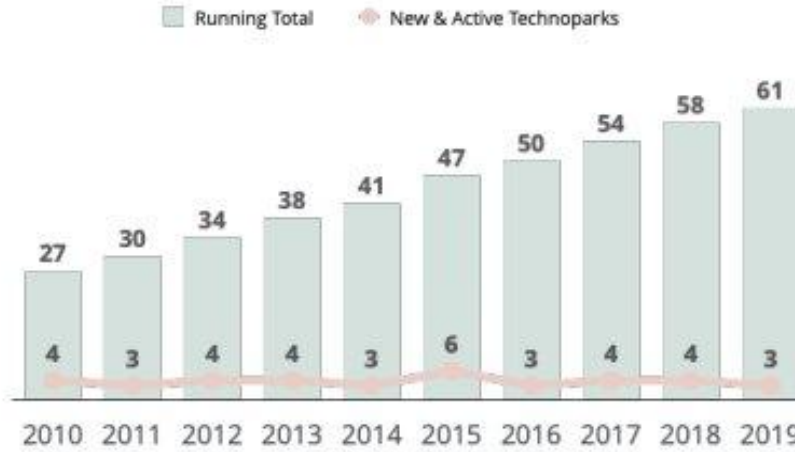
Türkiye’de son zamanlarda önemi anlaşılan hızlandırıcı programlar girişimci faaliyetlerin başarısı için önem arz eden bir husustur. Türkiye’de hızlandırıcı programların son 10 yıllık süreçteki gelişimi Şekil 2’de görülmektedir.

Şekil 2. Son 10 Yılda Hızlandırıcıların Gelişimi

Kaynak: (Startup.watch ve Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, 2020)

Şekil 2 incelendiğinde 2010 yılında sadece 6 adet olan hızlandırıcı sayısı 2019 yılı itibarıyla 57'ye ulaşmıştır. Bu rakamlar Türkiye’de start-up ekosisteminde hızlandırıcıların sayısında önemli bir artışın son 10 yıllık süreçte önemli bir artışın yaşandığını göstermektedir. Hızlandırıcıların yanında özellikle Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinde önemli rol oynayan teknoparkların sayısında da artışın yaşandığı ifade edilebilir. Şekil 3 Türkiye’de son 10 yıllık süreçteki teknoparkların gelişimini özetlemektedir.

Şekil 3. Son 10 Yılda Teknoparkların Gelişimi

Kaynak: (Startup.watch ve Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, 2020)

Şekil 3 incelendiğinde Türkiye’de 2010 yılında 27 adet teknopark varken 2019 yılı itibariyle 85’e ulaşan TGB’lerden aktif faaliyete geçen teknoparkların sayısının 2020 yılında ise 70’e ulaştığı görülmektedir. Söz konusu teknoparkların dağılımına bakıldığında 48 farklı ilde konumlandırıldıkları görülmektedir. Bu durum start-up ekosistemi içinde yer alan bir çok boyutta ülke geneline yayılmayı kolaylaştırmaktadır. Bu teknoparklar Tablo 5’te görülebilmektedir.

Tablo 5. Türkiye’de Faaliyet Gösteren TGB Listesi 2020

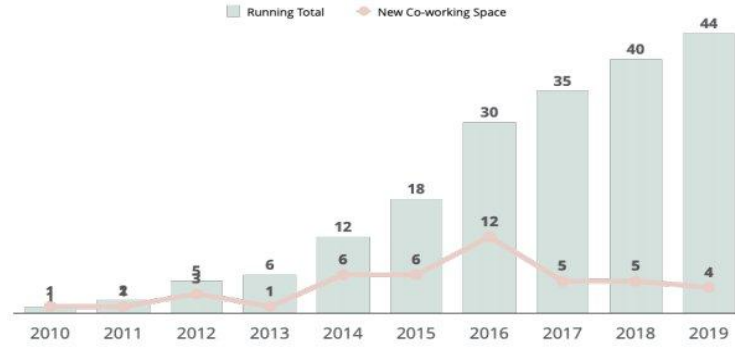
Sıra	Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Bulunduğu İl
1	ODTÜ Teknokent TGB	Ankara
2	TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Teknoparkı	Kocaeli
3	Ankara TGB	Ankara
4	İzmir TGB	İzmir
5	GOSB Teknopark TGB	Kocaeli
6	Hacettepe Üniversitesi TGB	Ankara
7	İTÜ Arı Teknokent TGB	İstanbul
8	Eskişehir TGB	Eskişehir
9	Selçuk Üniversitesi TGB	Konya
10	Kocaeli Üniversitesi TGB	Kocaeli
11	Yıldız Teknik Üniversitesi TGB	İstanbul
12	İstanbul Üniversitesi TGB	İstanbul
13	Batı Akdeniz Teknokenti TGB	Antalya
14	Erciyes Üniversitesi TGB	Kayseri
15	Trabzon TGB	Trabzon
16	Çukurova TGB	Adana
17	Mersin TGB	Mersin
18	Göller Bölgesi TGB	İsparta
19	Ulutek TGB	Bursa
20	Erzurum Ata Teknokent TGB	Erzurum
21	Gaziantep Üniversitesi TGB	Gaziantep
22	Ankara Üniversitesi TGB	Ankara
23	Gazi Teknopark TGB	Ankara
24	Fırat TGB	Elazığ
25	Pamukkale Üniversitesi TGB	Denizli
26	Cumhuriyet TGB	Sivas
27	Dicle Üniversitesi TGB	Diyarbakır
28	Trakya Üniversitesi Edirne TGB	Edirne
29	Sakarya Üniversitesi TGB	Sakarya
30	Tokat TGB	Tokat
31	Boğaziçi Üniversitesi TGB	İstanbul
32	Bolu TGB	Bolu
Tablo 5: Devamı		
33	Malatya TGB	Malatya
34	Kütahya Dumlupınar Tasarım TGB	Kütahya

Türkiye’de Start-up Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme (An Investigation on Startup Ecosystem in Turkey)

35	İstanbul TGB	İstanbul
36	Samsun TGB	Samsun
37	Düzce Teknopark TGB	Düzce
38	Harran Üniversitesi TGB	Şanlıurfa
39	Kahramanmaraş TGB	K. Maraş
40	Namık Kemal Üniversitesi TGB	Tekirdağ
41	Çanakkale TGB	Çanakkale
42	İzmir Bilim ve Teknoloji Parkı TGB	İzmir
43	Yüzüncü Yıl Üniversitesi TGB	Van
44	Çorum TGB	Çorum
45	Dokuz Eylül TGB	İzmir
46	Bozok TGB	Yozgat
47	Kırıkkale Üniversitesi TGB	Kırıkkale
48	Marmara Üniversitesi TGB	İstanbul
49	Ege Teknopark TGB	İzmir
50	Konya TGB	Konya
51	Afyon-Uşak Zafer TGB	Afyon
52	Niğde Üniversitesi TGB	Niğde
53	Celal Bayar Üniversitesi TGB	Manisa
54	Ankara Teknopark TGB	Ankara
55	Muallimköy TGB	Kocaeli
56	Adnan Menderes TGB	Aydın
57	Kapadokya TGB	Nevşehir
58	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi MAKÜ-BAKA TGB	Burdur
59	Zonguldak TGB	Zonguldak
60	OSTİM Ekopark TGB	Ankara
61	Gaziantep OSB TGB	Gaziantep
62	Hatay TGB	Hatay
63	Gebze Teknik Üniversitesi TGB	Kocaeli
64	Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Teknokenti	İstanbul
65	Dudullu OSB Boğaziçi Üniversitesi TGB	İstanbul
66	Balıkesir Üniversitesi TGB	Balıkesir
67	ASO Teknopark TGB	Ankara
68	Karaman TGB	Karaman
69	Muğla TGB	Muğla
70	Kastamonu Üniversitesi TGB	Kastamonu

Kaynak: (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2020)

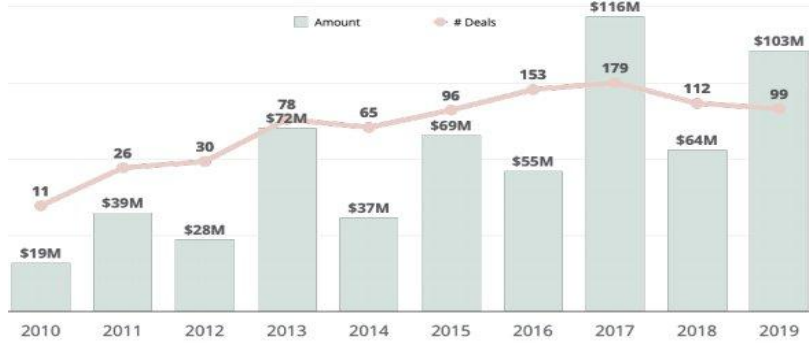
Start-up’ları başarıya ulaşması noktasında hızlandırıcıların yanında önemli bir rol oynayan ve farklı bakış açıları kazandırmayı hedefleyen ortak çalışma alanlarının da son yıllarda sayısında bir artış yaşanmaktadır. Şekil 4 Türkiye’de son 10 yıllık süreçte ortak çalışma alanlarının gelişimini göstermektedir.

Şekil 4. Son 10 Yılda Ortak Çalışma Alanlarının Gelişimi

Kaynak: (Startup.watch ve Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, 2020)

Şekil 4 incelendiğinde son 10 yıllık süreçte ortak çalışma alanlarının sayısı 2010 yılında 1 iken 2019 yılında bu sayı 44'e yükselmiştir. Ortak çalışma alanları girişimcilerin bir arada bulunduğu verimli bir ortam sunduğundan start-up'ların başarılı fikirler geliştirmesine yardımcı olabilecektir. Ortaya çıkan prototip ya da ürünün ticarileştirilmesi noktasında önemli yer tutan melek yatırımcılar ve girişim sermayesi fonlarının gelişimi de önemlidir. Çünkü elde edilen ürün ya da prototip için ticarileştirme imkânı olmadığında girişimin ortaya çıkması mümkün olmamaktadır. Şekil 5 Türkiye'de son 10 yıllık süreçte melek yatırımcı ve girişim sermayesi fonlarının gelişimini gösterirken Şekil 6 kurumsal girişim sermayedarlarının sayısını göstermektedir.

Şekil 5. Melek Yatırımcı ve Girişim Sermayesi Fonlarının Gelişimi 2010-2019

Kaynak: (Startup.watch ve Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, 2020)

Türkiye'de melek yatırımcılık konusunun yeteri kadar ilgi görmediği aşikârdır. Her ne kadar son zamanlarda konuya olan ilgi artmış olsa da dünya standartlarında bir melek yatırım ağına sahip olabilmek için epeyce bir yol kat etmek gerekmektedir. Türkiye'deki melek yatırımcıların sektörel dağılımına bakıldığında ise ilk sırada yazılım ve uygulama geliştirme yer alırken; bunu e-ticaret, veri tabanı faaliyetleri, elektronik makine imalatı takip etmektedir (Kurnaz ve Bedük 2017).

Şekil 6. Son 10 Yılda Kurumsal Girişim Sermayesinin Gelişimi

Kaynak: (Startup.watch ve Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, 2020)

Start-uplar için önemli hususlardan bir tanesi de exit denilen çıkış yapan girişimlerdir. Türkiye’de son yıllarda start-up ekosisteminde olumlu gelişim olduğunu gösteren çıkış yapan girişimlerin miktarına bakıldığında son yıllarda önemli miktarlarda çıkışın yapılmaya başlandığı görülebilir. Şekil 7 son 10 yılda Türkiye’de çıkış yapan start-up’ların miktarlarını özetlemektedir.

Şekil 7. Son 10 Yılda Çıkış (Exit) Yapan Girişimlerin Miktarı

Kaynak: (Startup.watch ve Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, 2020)

5. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de önemli start-up’ların varlığı söz konusu iken genç nüfusa sahip olması daha başarılı start-up’ların çıkması için oldukça önemlidir. Son 10 yıllık süreçte Türkiye’deki start-up ekosisteminin gelişmesinde üniversiteler ve teknoparklar önemli yere sahip olduğunu ifade etmek doğru olacaktır. Ayrıca son yıllarda girişimcilik ekosistemi içerisinde start-up’lara yönelik hızlandırıcıların sayısının artması noktasında teknoparkların önemli bir yeri vardır. Bu noktada YÖK’ün üniversitelere tanımladığı girişimci üniversite rolünü yerine getirirken start-up’lar için de önemli bir hızlandırıcı olarak faaliyet yürütmektedirler.

Özellikle son yıllarda çıkış yapan (örn, Peak, Trendyol, Yemek Sepeti, Gram Game, Gittigidiyor) önemli girişimlerin olduğunu görmek mümkündür. Ayrıca Türkiye’de 16 adet melek yatırımcı ağı var iken 476 kayıtlı melek yatırımcının bulunduğu ifade edilmektedir. Dünya Melek Yatırım Forumu (WBAF) tarafından düzenlenen dünya kongresi kapsamında her yıl farklı ülkelerden yüzlerce melek yatırımcının Türkiye’de bir araya gelmesi bir fırsat olarak ifade edilebilir. Öyle ki, Türkiye 2019 yılı itibarıyla 500 milyon avrodan fazla yatırım ile Avrupa’nın 5. büyük melek yatırım pazarı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede ekosistemin başarısının yanında ekosistem içerisindeki tüm unsurların start-up’lara bakış açılarının da önemli olduğu ifade edilebilir. Çünkü devlet politikasının start-up’ları destekleyici olmasının yanında başarısızlığa götüren ve yukarıda ifade edilen olumsuzlukları ortadan kaldırmak için üniversitelerde yeni ve yenilikçi fikirlerin desteklenerek girişimci yetiştirmeye yönelik programların oluşturulması yararlı olabilir. Start-uplar, hızlı bir şekilde inovasyona giden düşük maliyetli bir yol olarak görülse de, yeni teknoloji tabanlı girişimler kurma sürecini hızlandırmaya istekli girişimciler tarafından kurulmalıdır (Hernandez ve Gonzalez, 2016). Bu çerçevede Türkiye’de de Teknoparkların ve Teknoloji Transfer Ofisleri yadsınamaz derecede önemlidir.

Tüm bunlar çerçevesinde Türkiye’de son 10 yıllık süreçte start-up ekosisteminin gelişiminin önemli seviyelere geldiği görülmektedir. Bu noktada üniversitelere de önemli roller düştüğünün ifade etmek doğru olacaktır. Çünkü özellikle genç nüfusun büyük çoğunluğunun üniversitelerde eğitim gören gençler olduğu aşikârdır. Bu gençlerin fikirlerinin hayata geçirilmesi ve başarılı start-up’ların ortaya çıkması da mümkündür. Kısacası özellikle 2006 yılı sonrası kurulanlar olmak üzere Anadolu’daki üniversitelerin ihtisas alanları öncelikli kuluçka merkezlerini oluşturmaları başarının artması için önemli olabilecektir. Yine daha köklü üniversiteler olarak ifade edilen üniversiteler bünyesindeki TGB’ler ile yani TGB’lerin birçok projede eşleştirilmesi ve belli imkânların ortak kullanımının sağlanması da başarı için önem arz edebilir. Ayrıca girişimcilik ekosisteminin gelişmesine yönelik TÜBİTAK proje duyurularının artması da önemli bir diğer husustur. Gelecekte yapılacak çalışmalarda Türkiye’deki start-up’lar üzerinde ampirik bazı araştırmalar gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte tenkoparklar özelinde start-up ekosistemi ele alınabilir.

Kaynakça

- Blank, S. ve Dorf, B. (2012). *The Startup Owner’s Manual: The Step-By-Step Guide for Building a Great Company*. California: K & S Ranch.
- Dutta, S., Larvin, B. ve Wunsch-Vincent, S. (2019). *Global Innovation Index 2019: Who Will Finance Innovation?*. Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization.
- Feld, B. (2012). *Startup Communities: Building An Entrepreneurial Ecosystem In Your City*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.

- Fraiberg, S. (2017). Start-up nation: Studying transnational entrepreneurial practices in Israel’s start-up ecosystem. *Journal of Business and Technical Communication*, 31(3), 350-388.
- Gökçen, Y. (2017). *Melek Yatırımcılık ile Girişim Sermayesi Yatırımcılığının Farkları Nelerdir?*. <https://www.startupnedir.com/melek-yatirimcilik-ile-girisim-sermayesi-yatirimciliginin-farklari-nelerdir/>. Erişim Tarihi: 18.12.2020.
- Hernández, C. ve González, D. (2016). Study of the start-up ecosystem in Lima, Peru: Collective case study. *Latin American Business Review*, 17(2), 115-137.
- IMF (2020). <https://www.imf.org/>. Erişim Tarihi: 18.12.2020
- Kalfaoglu S. ve Bedük A. (2018). Türkiye’nin start-up ekosisteminin incelenmesi “osr robotics” firması örnek olay. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(9), 25-40.
- Kurnaz, G. ve Bedük, A. (2017). Türkiye’de ve Dünyada melek yatırımcılık. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 20(1), 27-40.
- Laužikas, M., Tindale, H., Bilota, A., ve Bielousovaitė, D. (2015). Contributions of sustainable start-up ecosystem to dynamics of start-up companies: the case of Lithuania. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 3, 8-24.
- Öğütçü, H. (2018). *Kuluçka Merkezi ve Hızlandırma Programı nedir?*. <https://egirisim.com/2018/03/08/kulucka-merkezi-ve-hizlandirma-programi-nedir-kisaca-ozetledik/>. Erişim Tarihi: 18.12.2020.
- Salamzadeh, A. ve Kesim, H. K. (2017). The enterprising communities and startup ecosystem in Iran. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*. 17(4). 456-479.
- Singh, S., Chauhan, A., ve Dhir, S. (2019). Analyzing The Startup Ecosystem of India: A Twitter Analytics Perspective. *Journal of Advances in Management Research*. 17(2). 262-281.
- Startup Genome (2020). *The Global Startup Ecosystem Report (GSER 2020): The New Normal for the Global Startup Economy and the Impact of COVID-19*. Crunchbase.
- Startup.watch ve Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi (2020). *The State of Turkish Startup Ecosystem 2020*. (1). Erişim tarihi: 01.09.2020 <https://www.invest.gov.tr/en/library/publications/lists/investpublications/the-state-of-turkish-startup-ecosystem.pdf>. Erişim Tarihi: 20.12.2020.
- TÜİK (2020). <http://www.tuik.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 14.08.2020
- URL 1. <https://startupjobs.istanbul/>. Erişim Tarihi: 14.08.2020
- WEF. (2009). *Educating The Next Wave of Entrepreneurs*. Cologny/Geneva: World Economic Forum.
- Yalçın, E. F. (2017). *12 Maddede Ortak Çalışma (Co-Working)*. <https://startiphukuku.com/12-maddede-ortak-calisma-co-working/>. Erişim Tarihi: 18.12.2020.
- Yazıcı, M. (2019). *Türkiye’de melek yatırımcılık ve start-uplar*. 4. Uluslararası Girişimcilik, İstihdam ve Kariyer Kongresi, 17-20 Ekim 2019, Bodrum / Muğla / Türkiye.